Nyilvánosság

A büntetés-végrehajtás és a társadalom kapcsolata Németországban



A német büntetés-végrehajtás része a német igazságszolgáltatásnak és az államigazgatásnak is. Éppen ezért alapvető követelményként állítható, mint minden más állami intézménnyel szemben, a társadalom tájékoztatása. Egyszerűen arról van szó, hogy az állampolgár mint adófizető, mint választó és mint a társadalom egy tagja, a Német Szövetségi Köztársaság Alkotmányának 20. §-ában foglaltaknak megfelelően jogosult tudni, hogy az állami szervek miként járnak el az ő meghatalmazása alapján. Az igazságszolgáltatás nyilvánosságának megteremtése Németországban is hosszú politikai küzdelem árán valósult meg. Ebben a folyamatban csak fokozatosan sikerült megteremteni a demokratikus felügyeletet az igazságszolgáltatás felett és visszaszorítani az önkény és a titkosság lehetőségét. Különösen a büntető igazságszolgáltatás nyilvánossága eredményezheti a jogállamba vetett bizalom erősítését.

Egy másik megközelítésben a büntetés-végrehajtás és a társadalom közötti kapcsolat alakítását befolyásolhatja a büntetés-végrehajtási szervezet vezetése, a minisztérium, alkalmasint a parlament is. A német közvélemény érzékeny reagálása a büntetés-végrehajtás változásaira, megköveteli a fokozott tájékoztatást. Ez nem jelentheti csupán a szakma imázsát javító tömegtájékoztatást, amelyben az egyéb állami szerveknek amúgy is jelentős előnyük van. A német szakirodalomban jeles szerzők arra mutatnak rá, hogy a büntetés-végrehajtás és a társadalom kapcsolatának ellentmondásai mélyebben gyökereznek, egyebek mellett abban, hogy a büntetés-végrehajtás a köztudatban még mindig kínt és gyötrelmet idéz fel, amelyet az elmúlt évtizedek reformjai sem tudtak teljesen feloldani.[1]

A fentebb idézett szerzők álláspontja szerint mégis lenne lehetőség a közvélemény lassú átformálódására, ha az elmélet által végrehajtási célként idealizált kiengesztelődés, kiegyezés, megbékélés létrejönne a társadalom és a bűnelkövető között. Ez azonban – írják

– csak akkor jöhet létre, ha a szabaduló a visszailleszkedéshez szükséges minden segítséget megkapja a társadalomtól, ugyanakkor ez nem jelent olyan terhet a társadalomra nézve, amely politikai indulatokat gerjeszt.[2]

A harmadik kapcsolódási szint az egyes intézet és környezete között kínálkozik. A korábban sok helyütt tapasztalható elzárkózási tendencia jórészt szűnőben van, inkább az a felfogás erősödik, hogy az elítéltek szociális és terápiás kezelésére orientált végrehajtás számára elengedhetetlen a külső közreműködők egyre szélesebb körű bevonása. Ez a helyi, intézeti szinten bővülő interakció alkalmas lehet arra, hogy csökkentse az intézet környezetében az elítéltekkel szemben táplált ellenérzéseket és egyúttal megkímélje a büntetés-végrehajtást a túlzó, illuzórikus elvárásoktól.[3]

A német szerzők egységesek abban, hogy a büntetés-végrehajtás nyilvánosságának elvét az intézeti élet minél realisztikusabb bemutatásával lehet leginkább elősegíteni. Jól érzékelhető még a német politikai elit gondolkodásában is a szélsőséges megítélésre való hajlam, amely egyfelől a börtönöket szállodai kényelemmel vádolja, másfelől az elítélteket a társadalom és az állami erőszakszervek áldozatának tekinti. Emellett kell a végrehajtás intézményeinek szakszerű tájékoztatást nyújtaniuk a nyilvánosság számára, felhasználva a tömegtájékoztatási eszközöket is, amelyek – mint néhány szerző keserűen megállapítja – vagy elhanyagolják a büntetés-végrehajtást, vagy csupán a botrányokra és különleges eseményekre (szökés, zendülés) figyelnek.[4]

A büntetés-végrehajtás társadalmi ellenőrzése

Németországban a büntetés-végrehajtás társadalmi ellenőrzése a bv. nyilvánosság elvének leginkább kidolgozott, intézményesített formája. Az ellenőrzést végző intézeti tanácsok (Anstaltbeiräte) tevékenysége Nyugat-Európa-szerte, így német földön is a 19. századi börtönügyi reformkövetelések eredményeképpen vált általánossá.[5]

A német szövetségi büntetés-végrehajtási törvényben (az 1976. március 16-án elfogadott Strafvollzugsgesetzben, a továbbiakban bv. törvény) a nyilvánosság bekapcsolásának középponti jogintézménye az *intézeti tanács*. Mint azt a bv. törvény 163. §-a rögzíti, az intézeti tanács a társadalom képviseletében aktívan közreműködik a végrehajtás tevékenységében és a fogvatartottak segítésében, javaslataival támogatja az intézet vezetőjének munkáját és elősegíti az elítéltek szabadulás utáni beilleszkedését. A törvény 164. §-ában foglaltak alapján az intézeti tanács hatáskörébe tartozik az elítéltek reklamációinak, javaslatainak és kérelmeinek átvétele, illetve meghallgatása. Ebből a célból a tanács tagja felkeresheti a fogvatartottat a zárkájában, és ott vele felügyelet nélkül beszélhet. A fogvatartottaknak a tanács tagjához írt levelei, beadványai nem ellenőrizhetők. A tanács tagjainak joga van továbbá az intézet tevékenységének bármely részletét megismerni. Általában tekintve a bv. törvény az intézeti tanácsokat mint minden tekintetben független ellenőrző testületeket kívánta szabályozni, amelyek semleges és elfogulatlan szemlélői az intézeti állapotoknak és amelyek a végrehajtás zártságát a társadalom nevében eljárva feloldják. Ideális esetben e tanácsoknak kellene közvetíteniük a tömegtájékoztatás és más társadalmi szervezetek és a büntetés-végrehajtás között annak érdekében, hogy felkeltsék

a lakosság érdeklődését a végrehajtás reális problémái iránt. Az intézeti tanácsok összetételét illetően a bv. törvény nem tartalmaz előírást, azt rábízza a tartományi szabályozásra, csupán egy tilalmat állít fel, nevezetesen megtiltja a büntetés-végrehajtási alkalmazottak részvételét a tanácsban (162. § 2. bek.). Pl. Baden-Württembergben 19 intézet mellett hoztak létre tanácsokat, melyek létszámát az intézet nagyságrendjéhez igazítva 3–7 fő között határozták meg. Tagjait a *helyi önkormányzati szerv* (Gemeinderat), illetve a *járási gyűlés* (Kreistag) jelölési listája alapján a *tartományi Igazságügyi Minisztérium* nevezi ki, 3 évi időtartamra. A minisztérium a kinevezéseknél arra törekszik, hogy a tanácsok lehetőleg a munkaadók és a munkavállalók, továbbá a különféle szociális, népjóléti és karitatív szervezetek tagjaiból álljanak. Gondosan ügyelnek arra, hogy a tagok között nő(k) is legyen(ek), mert a túlnyomórészt férfiakból álló intézeti, alkalmazotti, valamint elítélti állományra a jelenlétük kedvező hatást gyakorol.[6]

Callies és *Müller-Dietz* a bv. törvényhez írott kommentárjukban azt a véleményüket fejtik ki, hogy a tanács tagjaként való közreműködésre nem mindenki alkalmas, hanem elsősorban azok, akiknek hivatásuknál fogva közéleti szerepük van. Csak ebben az esetben képesek információs hidat alkotni a társadalmi nyilvánosság és a büntetés-végrehajtás között. Így különösen alkalmasak a tömegtájékoztató orgánumok (újság, televízió, rádió) dolgozói, az egyetemek munkatársai, a politikai pártok, az egyházak, egyesületek, szövetségek (különösen a helyi szintű szakszervezeti és munkaadói szövetségek) képviselői.[7]

Az intézeti tanács tagját titoktartási kötelezettség terheli, amely tekintettel van a fogvatartottak személyiség- és adatvédelmének törvényi szabályaira. Ez a titoktartási kötelezettség nem áll ellentmondásban a nyilvánosság elvével. Vitatott az, hogy a tanács tagja beletekinthet-e a fogvatartottak személyi aktáiba, az uralkodó álláspont szerint a mindenre kiterjedő informálódás nem zárhatja ki a tájékozódásnak e területét sem.[8] Az intézeti tanácsok tevékenységét elemző számos kutatómunka általában hasznosnak és eredményesnek tekinti a grémiumok működését, feltárva azoknak a gyakorlatban kiütköző nehézségeit is.

Gerken kutatásai alapján megállapítja, hogy az intézeti tanácsok munkájuk lényegét az egyes elítéltek problémáinak megoldásában látják, amely összefügg az egyes elítéltet érő valós vagy vélt sérelmek meglehetősen nagy számával. Az intézetben töltött idejük legnagyobb része az elítéltek panaszainak meghallgatásával telik el, amelyek során nem csupán a végrehajtással összefüggő problémákról, hanem más (pl. a házassággal, gyermeknevelléssel stb. kapcsolatos) kérdésekről is szót váltanak az elítéltekkel.[9]

A *Schäfer* által megkérdezett intézeti tanácsok tagjainak többsége a tanácsok tevékenységének leggyengébb láncszemét a szabadulás utáni beilleszkedés segítésében látja, annak ellenére, hogy a tagok között jelentős számban vannak jelen a munkaadó szervezetek képviselői.[10]

Gyakori beszédtéma a tanácsok tagjai és az elítéltek között a börtönszemélyzet. Különösen azóta, hogy a 80-as évek közepétől a létszámuk csökkent, és ezzel egyidejűleg számos fiatal és tapasztalatlan munkaerő került a szervezethez, akiknek szembe kellett nézniük a drogfogyasztás és az erőszakos bűnözés fokozódó problémáival. A kedvezőtlen pályakép és a relatíve kisebb anyagi megbecsülés is azt eredményezte, hogy kevesebb sokoldalúan előképzett alkalmazott került a börtönökbe, akik elsősorban a rend és a fegyelem

betartására, kevésbé az elítéltekkel való kommunikációra, problémáik gondozására alkalmasak. Így számos intézetben nincs meg a megfelelő kapcsolat a személyzet és az elítéltek között, amely azután gyakran kiütközik az elítéltek panaszaiban.[11]

A felmérések arról is tanúskodnak, hogy az intézet vezetése és a tanács között kialakulhatnak, többnyire félreértéseken alapuló nézeteltérések. A szakmai irodalomban hangsúlyozzák, hogy a társadalmi kontrollnak ez a formája semmiképpen sem járhat valamiféle előítéletes, gyanakvó bizalmatlansággal a végrehajtási intézetek iránt. Kiemelik, hogy a büntetés-végrehajtás sokoldalú – parlamentáris, bírói, államigazgatási – ellenőrzés alatt áll, amelyet az intézeti tanácsok tevékenysége úgy egészít ki, hogy az intézetek életében felbukkanó problémákat a bürokratikus út kiiktatásával kezeli. Megemlítik, hogy a gyakorlatban a tanácsok gyors és bürokráciamentes beavatkozása számos esetben megelőzte az intézeti alkalmazottak és az elítéltek súlyos konfrontációját, így az elítéltek panaszainak jó része helyben, türelmes beszélgetés után orvosolható volt. A tanácsok azonban nem léphetnek fel egyoldalúan az elítéltek szószólóiként, hanem az egész intézet eredményes működését szem előtt tartva, ugyanolyan súllyal kell képviselniük az intézeti alkalmazottak érdekeit is.[12]

Általános helyeslére talál az, hogy a tanácsok *nem rendelkeznek döntési jogkörrel* és *nem panaszhatóságok*. A tapasztalatok arra utalnak, hogy a jó kapcsolat letéteményese az intézet vezetése lehet, ha megfelelő együttműködési készséget nyilvánít és toleránsan kezeli az elítéltek és a tanácstagok, valamint az önkéntes közreműködők jogszabálysértésig nem menő informális kapcsolatát.[13]

Az elítéltek büntetés-végrehajtással összefüggő panaszai többnyire az elhelyezéssel és az ellátással függenek össze. Gyakori téma az egészségügyi ellátás, amelyen belül az orvosokat hanyagsággal és a szükséges tájékoztatás elmulasztásával vádolják, gyakran követelve eltávolításukat. A tanácsoknak továbbá foglalkozniuk kell a szabadidő eltöltésének gondjaival (a fotószakkörtől a testépítő részlegig), az iskolai és szakmai képzés nehézségeivel, a rezsim enyhítésének állandó igényével és számos más kérdéssel.[14] Schäfer az intézeti tanácsok véleménye alapján azt a következtetést vonja le, hogy a tanácsok tevékenységük eseti nehézségeitől eltekintve fontosnak tekintik a társadalmi kontrollszerepüket és munkájukhoz elvárják, hogy az intézetekben bármikor szabadon, felügyelet nélkül mozoghassanak és érintkezhessenek a személyzet tagjaival és az elítéltekkel.[15] Gerken és Schäfer kutatásaik során feltárták, hogy az intézeti tanácsok kapcsolata a társadalmi nyilvánossággal nem mindenütt felel meg a törvényhozó szándékának és a kriminálpolitikai követelményeknek. A tanácsok egy része a titoktartási kötelezettséget rosszul értelmezve nem lép fel a nyilvánosság előtt. A szerzők egybehangzó véleménye szerint tartományonként, de helyi szinten is, az intézeti tanácsok képviselőinek gyakrabban kellene együtt fellépniük az igazságügy, illetve az intézet képviselőivel a tömegmédiában. Az intézeti tanácsok tartományi képviseletét, a tartományi tanácsot, a szerzők nem javasolják létrehozni, mert ez csak elbürokratizálná a társadalmi szervezetet.[16] A szerzők számos példát sorolnak fel arra nézve, hogy a tanácsok javaslatai nyomán hol, milyen változásokat vezettek be, de ugyanakkor arra is rámutatnak, hogy számos tanács nem készült fel kellőképpen a munkájára, máshol pedig a füg-

getlenséget és a véleménynyilvánítás szabadságát kellene erősíteni. Ennek ellenére kijelentik, hogy a bv. törvény által megerősített intézeti tanácsok a büntetés-végrehajtás nyilvánosságának stabil faktorai és jelentős erősségei, amelyek ma már aligha nélkülözhetők.[17]

Önkéntes közreműködők

A német börtönügyi szakirodalom kiemelt figyelmet és jelentőséget tulajdonít a büntetés végrehajtásában önként segítséget nyújtó személyeknek. Ezeknek a közreműködőknek két csoportját különbözteti meg: az elítélteket segítőkét és az intézeti tevékenységet támogatókét. Az előző csoportba sorolja azokat, akik az elítéltek iránt érdeklődnek és egyfajta kisegítő gondozást fejtenek ki, a másikba azokat, akik az intézetnek abban nyújtanak nélkülözhetetlen támogatást, hogy a fogvatartottak megőrzésén túlmenően számos egyéb feladatuknak is eleget tehessenek.[18] Ez utóbbiak szerepe különösen megnövekedett az elítéltek képzésében és továbbképzésében, szabadidőprogramjaik szervezésében és lebonyolításában. A téma neves szakértője, *Rotthaus*, egyenesen arról tudósít, hogy jó néhány intézetben a folyamatos és kiegyensúlyozott működés kerülne veszélybe, ha nem kapna erősítést az önkéntes közreműködőktől.[19] A német szakirodalomban egységes felfogás alakult ki arról, hogy az önkéntesek bekapcsolódásával érzékelhetően javult az érintett intézetek klímája.

A külső segítők többnyire magánkezdeményezésre alakult csoportokban jelennek meg az intézetekben, gyakran egyetemek hallgatóiból vagy egyéb jótékony célú szervezetek tagjaiból verbuválódnak. A segítők az intézetben megismerkednek a patronálni kívánt elítéltekkel, látogatásokkal, levelezéssel fűzik szorosra a kapcsolatot. Tevékenységük jelentősebb része azonban az elítélt szabadulása után kezdődik, a szabaduló letelepülésének, munkába állásának segítésével.

A közreműködők száma szövetségi szinten jelentős, ugyanakkor erős ingadozásuk is megfigyelhető, például az egyetemisták csoportjai megszűnnek az államvizsgák után, más csoportok az érdeklődés, a motiváció lanyhulásával számolódnak fel, egyidejűleg azonban újabb csoportok jelentkeznek segítségnyújtásra. A létszámváltozások ellenére a 90-es években közel 5000 közreműködőt tartanak nyilván a Német Szövetségi Köztársaságban, közülük több mint 3000-en aktívan vesznek részt az intézeti munkában, illetve az utógondozásban.[20]

A bv. törvény nem tartalmaz az önkéntes közreműködőket közvetlenül érintő rendelkezéseket, így sem feladataikra, sem jogaikra és kötelezettségeikre nézve nem találunk előírásokat. Az önkéntes közreműködők tevékenységét a törvény a 154. §-ban, az úgynevezett együttműködési klauzúrában érinti, amely előírja, hogy valamennyi, a büntetés-végrehajtásban dolgozó szervnek, szervezetnek és személynek kötelessége a végrehajtás céljának megvalósításában együttműködni. A törvénynek ez az előírása lényegében a fogvatartottak személyiségét helyezi az együttműködés középpontjába, kikapcsolva minden más olyan területet, mint például a rend és a biztonság megőrzésében való közreműködést, amely már szigorúan szabályozott szakmai kérdésként a végrehajtási szervezet kizárólagos feladatkörébe tartozik.[21]

Az egyes tartományok saját hatáskörükben és különböző formában rendelkeznek az önkéntes közreműködők tevékenységéről. Így például Észak Rajna-Westfáliában egy 1976-ban kiadott igazságügy-miniszteri intézkedés tartalmazza e kérdés szabályozását. Az intézkedéssel egyidejűleg közreadott Tájékoztató jól érzékelteti az intézmény lényegét. Mint e tájékoztató kiemeli, a demokratikus jogállam működésének egyik alapelve a társadalom tagjainak együttműködése és közös felelősségvállalása, amely abban is kifejezésre jut, hogy a polgárok egyre növekvő számban, felismerve a kölcsönhatást a szocializációs hiányok és a bűnözés között, személyesen kívánnak segítséget nyújtani a fogvatartottak reszocializálásához. Az önkéntes közreműködők – írja a tájékoztató – arra vállalkoznak, hogy megkísérlik a fogvatartottak személyes problémáit megoldani vagy enyhíteni, segítik oktatásukat és szakmai képzésüket és részt vesznek a társadalomba való visszailleszkedésük támogatásában. Az önkéntes közreműködők más feltételek között tevékenykednek, mint az állami alkalmazottak. Munkájuk önkéntes jellege, valamint az, hogy semmiféle ellenőrző-szankcionáló szerepük nincs, feloldja az elítéltekben a hivatalos személyekkel szemben tapasztalható bizalmatlanságot. Az önkéntes közreműködők – írja befejezésül a kiadvány – amellett, hogy a végrehajtó szerveket kisegítik, tevékenységükkel képesek csökkenteni a közvéleménynek az elítéltekkel szemben táplált előítéletét és egyben elősegítik a büntetés-végrehajtási munka elismertetését.[22] A berlini tartományi igazságügy-miniszter intézkedése (1976) a fentiekben már ismertetett általános elveken túl az önkéntes közreműködők tevékenységét – így kötelezettségeiket és jogaikat is – már konkrétabban írja körül, mindenekelőtt azt, kik láthatnak el ilyen feladatot. *Általános alkalmassági feltételként a szociális munkában való jártasságot, speciálisként pedig azt igényli, hogy a közreműködő személye ne veszélyeztesse az intézet biztonságos működését.* E munkában nem vehet részt a 18. életév alatti személy, büntetett előéletű vagy börtönviselt, vagy aki ellen büntetőeljárás folyik, netán pártfogó felügyelet alatt áll. Az önkéntesek kötelezettségei kiterjednek az intézeti előírások és az intézeti alkalmazottak intézkedéseinek betartására, a személyes jellegű információkban a titoktartásra, az anyagi javakban esett károk megtérítésére, továbbá kötelesek az intézetbe belépéskor és távozáskor magukat a szokásos ellenőrzésnek alávetni. A közreműködő joga az általa patronált személy iratainak megtekintése, megismerheti a patronáltról kialakított intézeti véleményt, egyénileg vagy csoportosan foglalkozhat a fogvatartottakkal. Az önkéntes közreműködők tevékenységének koordinálására minden intézet egy munkatársa felelős. Az önkéntesek bármikor visszahívhatók, ha a fenti követelményeket megsértik. Ez ellen panasszal az igazságügyi szenátorhoz fordulhatnak.[23] Az önkéntes közreműködők helyzeti előnye abban van, írja *Bőhm*, hogy a fogvatartottakra és később a szabadulókra nem az állami, hivatalnoki szemlélettel tekintenek. Ezért is kisebb a velük szembeni gyanakvás és bizalmatlanság, mint a hivatali vagy professzionális gondozókkal szemben. Az önkéntesek és az elítéltek közötti kapcsolatok – írja Bőhm – hamar megszilárdulnak, ha kinyilvánítják kölcsönös egyetértésüket a különböző intézményekkel – rendőrség, büntetés-végrehajtás stb. – szembeni ellenérzésükről.[24]

Az önkéntes közreműködő és a fogvatartott viszonyának valódi megmérettetése a fogvatartott ideiglenes vagy végleges szabadulásakor történik. Ahol például hiányzik a gondozó és a gondozott kapcsolatából az ügyek energikus, gyors intézésének elhatározása, ott újabb és

újabb szubjektív és objektív problémák felhalmozódása teheti tartósan eredménytelenné az együttműködést, amely alkalmasint a gondozó magánéletére is kedvezőtlenül hathat ki. *Kerner* megjegyzi, hogy az önkéntes közreműködők egy részének tevékenysége gyakran már az első krízisnél félbeszakad, amelyet többnyire az intézet személyzetével vagy vezetésével kialakuló nézeteltérés okoz. Az önkéntesek munkájának egy fokozatosan mélyülő kudarcához vezethet, ha a kezdeti lelkesedés motiválta lendületet az elítéltek reszocializációjának számos objektív és szubjektív nehézsége fékezi, amely ezután illúzióvesztésbe, elkedvetlenedésbe torkollhat. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a gyötrő megpróbáltatásokat is kiálló, tartós önkéntes közreműködői tevékenység ott jár érzékelhető eredménnyel, ahol az önkénteseknek képzett és tapasztalt szakember ad folyamatos útbaigazítást.[25]

Elítélt-szervezetek és a társadalmi nyilvánosság

A német szakirodalomban meglehetősen vegyes azoknak az öntevékeny elítélt-szervezeteknek (szakszervezeteknek) a megítélése, amelyeknek alapvető funkciója a börtönállapotok javítására irányul és amelyek – többek között – arra törekednek, hogy a társadalmat a reális börtönviszonyokról tájékoztassák. E szervezetek ezzel összefüggő célja az, hogy a hivatalos szervek információs monopóliumát tompítva, alternatív információt nyújtsanak a közvéleménynek. Kerner kifejti, hogy az elítélteknek e szervezetei elsősorban a hibákra és a hiányosságokra helyezik a hangsúlyt, többnyire tovább élezve a rend-kívüli események után kialakuló feszült hangulatot. Ez azonban – írja – semmi jóra nem vezethet, csupán fokozza a büntetés-végrehajtással szemben táplált ellenérzéseket. Ezt mutatják a gyakorlati tapasztalatok is: 1972-ben alakult egy elítéltekből és szabadultakból összetevődő elítélt-érdekvédő tanács, amelynek tevékenysége fokozatosan radikalizálódott, mígnem a szervezet néhány tagját az elítéltek erőszakos ellenállásra való buzdítása miatt perbe nem fogták és a szervezetet 1976-ban fel nem oszlatták. Kerner megemlíti, hogy az angolszász területen alakult elítélt-szervezetek valamivel reálisabb programmal, hosszabb idejű fennmaradásra voltak képesek, azonban mind ez ideig az elítélt- (szak)szervezetek sehol sem nyertek szélesebb körű elismerést és támogatást.[26]

A büntetés-végrehajtás és a társadalom jelenlegi kapcsolatáról Németországban a szerzők álláspontja akként sommázható, hogy az elmúlt évtizedekben, ha lassan is, de kedvezően fejlődött. Ugyanakkor kifejezik azt is, hogy a közvéleményben kialakult kép még távolról sem felel meg a büntetés-végrehajtás valóságának. A közvélemény még nem értékeli reálisan – írják – azokat az erőfeszítéseket, amelyeket a politikai, állami intézmények és maga a büntetés-végrehajtási szervezet a német börtönügy javítása érdekében tettek. Ebben felelősnek tekintik a kormányszerveket is, de a kriminológiai kutatásokat végzőket is, amiért többnyire elmulasztották a lakosság informálását a büntetés-végrehajtás valóságáról. Kiemelik azonban azt is, hogy a börtönügy imázsát elsősorban maga a börtönszemélyzet képes alakítani az elítéltekkel együtt megteremtett jó intézeti klímával. Ebben jelentős segítséget nyújtanak a társadalmi szervek, szervezetek, önkéntes segítők, akiknek közreműködése ma már aligha nélkülözhető a német büntetés-végrehajtásban.

Lőrincz József

Felhasznált irodalom

1. Kaiser–Kerner–Schöch: Strafvollzug 4. Auflage. C. F. Müller Juristischer Verlag, Heidelberg 1991., 303. oldal

2. Uo. 303. oldal

3. Lásd: **Busch, M.:** Ehren- und nebenamtliche Mitarbeiter im Strafvollzug. In: Schwind-Blau: Strafvollzug in der Praxis. Berlin, 1988., 221–228. oldal

4. Lásd: **Deiters, H.-I.:** Öffentlichkeitsarbeit zur Straffällingenhilfe. Heidelberg 1982., 265–280. oldal, valamint **Hammermann H.-A.:** Strafvollzug und Öffentlichkeitsarbeit. Zeitschrift für Strafvollzug 29. (1980) 101–103. oldal

5. A társadalmi ellenőrzés történelmi kialakulásáról és nemzetközi áttekintéséről lásd: **Münchbach, H.-I.:** Strafvollzug und Öffentlichkeit mit besonderen Berücksichtigung der Anstaltbeiräte. Stuttgart, 1973.,

6. Allgemeinverfügung des Justisministerium Baden-Württemberg von 17 Marz. 1977., (Die Justiz. 1977 S.145)

7. Callies, R.–P.–Müller-Dietz, H.: Kommentar zum Strafvollzugsgesetz 4. Aufl. München1986., 560. oldal

8. Feest, J.–Hoffmann, E. In: Alternatív-Kommentar zum Strafvollzugsgesetz 2. Aufl. Neuwied, Darmstadt, 3. Aufl. 1990., 165. S

9. Gerken, J.: Anstaltbeirate: Erwartungen an die Beteiligung der Öffentlichkeit am Strafvollzug und praktische Erfahrungen im Hamburg – eine empirische Studie: in: Europäische Hochschulschriften Reihe II., Rechtwissenschaft, Bd. 515, 1986., 222. oldal

10. Schäfer, K. H.: Anstaltbeiräte – die institutionaliesirte Öffentlichkeit? Heidelberg 1987., 43. oldal

11. Schwind, H.-D.–Blau, G.: Strafvollzug in der Praxis. Berlin–New York, 1988., 233. oldal

12. Lásd: Anstaltbeirate und ihre Mitglieder. Justizministerium Baden-Württemberg, 1985., 3. oldal

13. Schwind–Blau: i. m. 233. oldal

14. Lásd: Schäfer: i. m. 73. oldal

14. Uo. 126. oldal

16. Lásd: Schäfer: i. m. 143. oldal és Gerken: i. m. 264. oldal

17. Schäfer: i. m. 143. oldal, Gerken: i. m. 227. oldal

18. Lásd részletesen: **Wenderoth, A.:** Beteiligung der Öffentlichkeit am Strafvollzug: Anstaltshelfer. Zeitschrift für Strafvollzug 19. (1970) 280–285. oldal

19. Rotthaus K.–P.: Partner im sozialen Umfeld des Vollzugs – Möglichkeiten und Grenzen der Zusammenarbeit In: Strafvollzug und Öffentlichkeit Hrsg: v. H. Kury. Freiburg, 1980., 155–178. oldal

20. Lásd: **Kaiser–Kerner–Schöch:** i. m. 311. oldal

21. Lásd: **Bőhm, A.:** Strafvollzug 2. Aufl. Frankfurt/M. 1986., 77. oldal

22. A Tájékoztató teljes szövege az Észak Rajna-Westfalia tartomány igazságügy-miniszterének jelentésgyűjteményében található: Strafvollzug in Nordheim-Westfalen 8. Auflage, Düsseldorf 1990., 65. oldal

23. Küppers, J.–Still, G.: Kriminelle Reproduktion und Sozialarbeit. Analyse eines Resozialisierungsprojekts. Frankfurt/M. 1979

24. Lásd: **Bőhm:** m. f. 77. oldal

25. Kaiser–Kerner–Schöch: i. m. 311–312. oldal

26. Uo. 313. oldal